

Politiikka

1. Jokamiehenoikeus

Jokamiehenoikeuksilla tarkoitetaan jokaisen oikeutta nauttia luonnosta ja hyödyntää sitä riippumatta alueen omistussuhteista. Luonnon käyttämiseen jokamiehenoikeuksien sallimissa rajoissa ei siis tarvita maanomistajan lupaa eikä jokamiehenoikeuksien käyttämisestä tarvitse maksaa. Suomessa jokamiehenoikeudet koskevat myös ulkomaalaisia.

Jokamiehenoikeuksiin sisältyy aina vaatimus niiden harmittomuudesta: oikeutta ei saisi käyttää haittaa tai häiriötä tuottavalla tavalla. Erityisesti on huolehdittava, ettei kenenkään kotirauhaa rikota. Lainsäätäjä ei ole asettanut tarkkaa rajaa sille, kuinka monen metrin päähän pihapiiristä kotirauha yltää. Jokaisen on itse arvioitava ja ymmärrettävä sopivaisuuden raja.

Sanasto:

hyödyntää *mit užitek*; omistussuhde *vlastnický vztah*; käyttäminen *využívání*; sallia *dovolit* (oikeuksien sallimat rajat "*hranice dovolené právem*"); maanomistaja *vlastník půdy*; koskea *(do)týkat se*; vaatimus *požadavek, podmínka*; harmittomuus *neškodnost, ohleduplnost*; haitta *překážka*; häiriö *rušení*; tuottaa *způsobit*; on huolehdittava *je třeba dbát*; rikkoa *porušit*; lainsäätäjä *zákonodárce*; säättää *ustanovit, upravit*; pihapiiri *obydli, příbytek (dosl. dvůr-kruh)*; yltää *dosahovat*; on arvioitava *je třeba odhadnout*; sopivaisuus *vhodnost*

2. Kielilaki

Perustuslain mukaan suomi ja ruotsi ovat maamme kansalliskieliä, joita ihmisillä on oikeus käyttää valtion ja kaksikielisten kunnallisten viranomaisten kanssa asioidessaan. Tämä perusoikeus taataan perustuslaissa.

Kielilaki kertoo sen, miten nämä kielelliset oikeudet käytännössä toteutuvat. Lain tavoitteena on turvata suomen- ja ruotsinkieliseen väestöön kuuluville mahdollisuus elää täysipainoista elämää omalla kielellään.

Kielilaki sisältää täsmälliset säännökset oikeudesta käyttää suomea ja ruotsia valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa, tuomioistuimissa sekä julkisia hallintotehtäviä muutoinkin hoidettaessa.

Vuoden 2004 alusta voimaan tullut uusi kielilaki korvaa vanhan, vuodelta 1922 olevan kielilain. Laki ei anna kenellekään uusia oikeuksia, vaan tavoitteena on, että perustuslaissa taatut, niin suomen- kuin ruotsinkielistenkin kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä. Utta on, että viranomaisen tulee oma-aloitteisesti huolehtia yksilön kielellisten oikeuksien toteutumisesta ilman, että hänen tarvitsee erikseen vedota niihin.

Saamelaisten, romanien ja viittomakielisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet on myös mainittu perustuslaissa. Niiden turvaamisesta säädetään kuitenkin erikseen. Saamen kielen käytöstä viranomaisissa on oma lakinsa. Oikeudesta käyttää vieraita kieliä ja saada tulkin apua on säännöksiä esimerkiksi uudessa hallintolaissa samoin kuin oikeudenkäyntiä, sosiaalihuoltoa ja sairaanhoitoa koskevissa laeissa.

Sanasto:

asioida *vyřizovat věci, jednat* (asioid-e-ssa-an 2. inf. + iness. + PS "*při svém jednání / při vyřizování svých záležitostí*"); taata (takaan...) *zaručit*; käytäntö *praxe*; toteutua *uskutečnit se*; tavoite *cíl, záměr*; turvata *chránit*; väestö (< väki) *obyvatelstvo*; täysipainoinen *plnohodnotný*; täsmällinen *přesný*; sääntö *pravidlo*; kunnallinen *obecní*; tuomioistuin *soud*; hallintotehtävä *správní úkol*; muutoin = muuten; hoittaa *starat se, spravovat* (hoide-tta-e-ssa 2. inf. + pass. + iness. "*při správování, když se vyřizuje*"); korvata *nahrádit, napravit*; oma-aloitteisesti *z vlastní iniciativy*; huolehtia *starat se*; erikseen *zvlášť, jednotlivě*; vedota *odvolávat se*; viittomakieli *znaková řeč*; mainita *zmínit*; tulkki *tlumočník*; hallintolaki *správní zákon*; oikeudenkäynti *soudní proces*

Muita sanoja:

vapaus	svoboda	kansanedustaja	zastupitel
tasa-arvo	rovnost	virka	úřad (funkce)
veljeys	bratrství	virasto	úřad (instituce)
laki	zákon	virallinen	úřední
oikeus	právo	virkamies, viranomainen	úředník
perustuslaki	ústava	yrittäjä	podnikatel
rikos	zločin	työttömyys	nezaměstnaný
rangaistus	trest		
päätös	rozhodnutí	rahasto	fond
määräys	nařízení	sakottaa	pokutovat
yhteiskunta, yhteisö	společnost	lupa	povolení
yksiö	jedinec	edistys	pokrok
ihmiskunta	lidstvo	ylentää	povýšit
syyllinen	viník	vaatia	požadovat
syyllisyys/syy	vina	määrätä	ustanovit
velvollisuus	povinnost	elatusmaksut	alimenty
velvollinen	povinný	velkaantua	zadlužit se
kunnioitus	respekt	saattaa läpi	prosadit
rinnakkaiselo	soužití	äänestää	hlasovat
vääryys	křivda	äänioikeus	hlasovací právo
		äänestäjä	volič
hallitus	vláda	vaalit	volby
jnk hallituskaudella	za vlády	julkaista	uveřejnit
hallita	vládnout	julkisuus	veřejnost
vero	daň	panna viralta	odvolat
valtiomies	státník	tarkastaa	kontrolovat
valtio	stát	tarkistaa	prověřit
valta	moc	ilmoittautua	přihlásit se
liittovaltio	federace		
tasavalta	republika	puolue	strana
itsehallinto	autonomie	oikeisto	pravice
kansannousu, kapina	povstání	vasemmisto	levice
kapinallinen	povstalec	kannattaja	přivrženec
tukahduttaa	potlačit	ammattiyhdistykset	odborny
salaliitto	odboj	tuki	podpora
lakko	stávka	työttömyysavustus	podpora v nezaměst.
vallankumous	revoluce	lapsilisä	přídavek na děti
pääoma	kapitál	suosio (olla suosiossa)	popularita
pula, lama	hospodářská krise	sopimus	dohoda
kansallisuus	národnost	sotia	válčit
kansalaisuus	občanství	ennakkoluulo	předsudek
kansalainen	občan	muukalainen	cizák
vähemmistö	menšina	meikäläinen	našinec
enemmistö	většina	teloittaa	popravit
		vaientaa	umlčet
opetusministeriö	m. školství	luokka	třída
sisäministeriö	m. vnitra	lahjus	úplatek
ulkoministeriö	m. zahr. věci		
puolustusministeriö	m. války		
pääministeri	premiér		
eduskunta	parlament		

Kysymyksiä ja aiheita keskusteluun:

Onko Tšekin tasavallan perustuslaissakin taattu sama tai samankaltainen oikeus kuin Suomessa jokamiehenoikeus?

Mitä tarkoittaa jokamiehenoikeuden tapauksessa "luonnon käyttäminen"? Saako metsässä poimia marjoja ja sieniä, onkia tai metsästää? Saako metsässä hakata puita ilman lupaa?

Mitä tarkoittaa ilmaus kotirauha ja sen rikkominen?

Mitä tarkoittaa ilmaus "täysipainoinen elämä omalla kielellä" kun puhutaan kielilaista ja sen vaikutuksesta?

Onko ollut Tšekissäkin samanlaista lakia vähemmistökielille?

Minkä kuninkaan tai presidentin hallituskaudella oli Tšekissä parhaiten?

Mitä tapahtui Tšekissä vuosina 1918, 1939, 1948 ja 1989?

Äänestetäänkö Tšekissä ja Suomessa pikemminkin puolueita vai yksilöitä?

Äänestääkö presidenttiä Tšekissä eduskunta? Kuka häntä äänestää muissa maissa?